

Að næturlagi¹

Kvöldverðinum var lokið. Glebov sleikti skálina í rólegheitum, sópaði brauðmolunum varfærnislega af borðinu í vinstri lófann og bar þá upp að munninum. Hann gleypri molana ekki, fann hvernig gráðugt, þykkt munnvatnið lék um þessa agnar-smáu brauðbita. Glebov hefði ekki getað svarað því hvort brauðið bragðaðist vel. Gott bragð var eitthvað allt annað. Það var ekki hægt að bera það saman við þessa áköfu tilfinningu algleymis sem fylgdi því að borða mat. Glebov var ekkert að flýta sér að kyngja. Brauðið bráðnaði af sjálfu sér í munn hans, bráðnaði hratt.

Innfallin, glansandi augu Bagretsovs einblíndu á munninn á Glebov. Sá viljastyrkur var ekki til sem gat hjálpað mönnum að líta af fæðu sem var að hverfa upp í munn annars manns. Glebov kyngdi munnvatninu og um leið beindi Bagretsov augunum í átt að sjóndeildarhringnum, á stóra appelsínugula tunglið sem var að skríða upp á himininn.

„Nú verðum við að fara,“ sagði Bagretsov. Þeir lögðu þögulir af stað eftir stígnum sem lá að hæðinni og klifruðu upp að litlum slóða sem lá fram með bjarginu. Þótt sólin væri nýsest, var kuldi þegar kominn í steinana sem á daginn brenndu berar iljar fanganna gegnum þunna gúmmískóna. Glebov hneppti vattfóðraða jakkanum að sér. Honum hlýnaði ekkert á göngunni.

„Er langt eftir enn?“ hvíslaði hann.

„Já, nokkuð langt,“ svaraði Bagretsov lágum rómi.

Þeir settust niður til að hvíla sig. Þeir höfðu ekkert að segja og þurftu heldur ekki að hugsa – allt var skýrt og augljóst. Við enda slóðans voru hrúgur af muldum steinum og þurrum mosa sem hafði verið rifinn upp úr jörðinni.

1 Þýtt eftir texta í: Варлам Шаламов, Кольмские Рассказы, 2. útg., París: YMCA-PRESS, 1982.

„Ég hefði getað gert þetta einn,“ glotti Bagretsov, „en það er skemmtilegra að hafa félagsskap. Og svo hugsaði ég líka að við værum gamlir vinir ...“

Þeir höfðu verið fluttir hingað á sama skipi fyrir ári.

Bagretsov nam staðar. „Leggstu. Annars sjá þeir okkur.“

Þeir lögðust niður og fóru að henda steinunum til hliðar. Hér voru engir stórir hnullungar sem þurfti fleiri en tvo menn til að flytja úr stað, vegna þess að þeir sem höfðu unnið að því að hrúga þeim upp um morguninn voru ekkert sterkari en Glebov.

Bagretsov bölvaði lágt. Hann hafði meitt sig á fingrinum og það blæddi úr sárinu. Hann sáldraði sandi á það, reif lítið vattstykki úr jakkanum sínum og þrýsti á sárið en það hætti ekki að blæða.

„Skortur á storkuefnum,“ sagði Glebov áhugalaus.

„Ertu kannski læknir, eða hvað?“ spurði Bagretsov og saug fingurinn.

Glebov þagði. Honum fannst mjög langt síðan hann hafði starfað sem læknir. Hafði hann einhvern tíma verið læknir? Of oft fannst honum heimurinn handan við fjöllin og hafði vera eins og hálfgerður draumur, eða hugarburður. Raunveruleikinn bjó í einni mínútu, einni klukkustund, einum degi í einu, frá lúðrakallinu að morgni þar til vinnu lauk að kvöldi. Hann var aldrei með neinar vangaveltur um framhaldið; hann hafði ekki orku í slíkt. Það gildi reyndar um þá alla.

Hann vissi ekkert um fortíð annarra manna í búðunum og hafði ekki áhuga á að vita neitt um þá. En ef Bagretsov segðist á morgun hafa verið doktor í heimspeki eða marskálkur í flughernum, myndi Glebov trúa honum án þess að velja því frekar fyrir sér. Hafði hann einhvern tíma sjálfur verið læknir? Hann hafði ekki einungis misst hæfileikann til að meta slíkt heldur einnig athyglisgáfuna. Glebov sá hvernig Bagretsov saug blóð úr óhreinu sárinu en sagði ekki neitt. Sýnin smaug bara inn í vitund hans en hann skorti vilja til að bregðast við henni, reyndi það ekki einu sinni. Hann var aðeins meðvitaður um eitt, og það átti mögulega ekkert skylt við mannlega hugsun lengur, en það var sá ásetningur að bera burt steinana eins hratt og mögulegt var.

„Þetta er líklega á miklu dýpi, ekki satt?“ spurði Glebov þegar þeir tóku sér stutt hlé frá vinnunni til að hvíla sig.

„Hvernig getur það verið djúpt niðri?“ sagði Bagretsov.

Og Glebov áttaði sig á því að spurningin hafði verið heimskuleg og að auðvitað gæti holan ekki verið djúp.

„Hérna er hann,“ sagði Bagretsov. Hann teygði sig í áttina að stórrí t. Táin stóð beint upp úr steinahrúgunni og sást vel í tungl-skininu. Hún var ekkert lík t. Glebovs og Bagretsovs, ekki samt vegna þess að hún væri lífvana og stíðnuð, það var lítill munur hvað það varðaði. Nöglín á þessari dauðu t. var klippt, og t. sjálf holdmeiri og mýkri en t. Glebovs. Þeir flýttu sér að kasta burt steinunum sem huldu líkið.

„Þessi er mjög ungur,“ sagði Bagretsov.

Þeir tóku um fætur líksins og drógu það með erfiðismunum upp úr gröfinni.

„Hann virðist svo hraustlegur,“ sagði Glebov og blés þungt.

„Ef hann hefði ekki verið svona vel á sig kominn hefði hann verið jarðaður eins og við erum jarðaðir. Þá hefði ekki verið ástæða til að koma hingað upp eftir í kvöld.“

Þeir réttu úr handleggjum hins látna og drógu skyrtuna af honum.

„Hann er í glænýjum nærbrókum,“ sagði Bagretsov ánægður.

Þeir tóku líka nærbolinn og Glebov faldi nærfötin undir vatt-jakkanum sínum.

„Farðu heldur í þau,“ sagði Bagretsov.

„Nei, ég vil það ekki,“ muldraði Glebov.

Þeir lögðu líkið aftur í gröfina og hrúguðu steinum yfir það.

Tunglið kom upp og bláleit birta þess skein yfir steinana, á strjálán skóg túndrunnar og lýsti upp hverja einustu klettasyllu og hvert einasta tré á einstakan máta. Allt virtist raunverulegt en á nýjan hátt, mjög ólíkt því sem sást í dagsbirtu. Það var eins og heimurinn væri annar, hefði eins konar næturásýnd.

Nærföt hins látna höfðu hlýnað innanklæða hjá Glebov og virtust ekki lengur eins framandleg.

„Það væri gott að fá sér að reykja núna,“ sagði Glebov.

„Dú færð að reykja á morgun.“

Bagretsov brosti. Á morgun myndu þeir selja nærfötin í skiptum fyrir brauð, kannski fengju þeir líka örlitla tóbakslús ...

1954 Áslaug Agnarsdóttir þýddi úr rússnesku